

Op weg naar Indië vlogen van Kleffens en Welter, de laatste met Peekema bij zich, op donderdag 6 maart naar Lissabon vanwaar zij per Amerikaanse vliegboot (een z.g. *Clipper* van de *Pan-American Airways*) naar de Verenigde Staten zouden reizen; dat was een ongemakkelijke tocht van drie dagen (eerst naar Portugees Guinea, dan naar Brazilië, vervolgens naar Trinidad en tenslotte naar New York¹), maar de Nederlanders moesten, toen zij in de Portugese hoofdstad aankwamen, negen dagen wachten. Er vertrokken normaal per week twee *Clippers*: een op dinsdag, een op zaterdag, en zij konden pas passage krijgen op de *Clipper* van zaterdag 15 maart doordat die van dinsdag wegens slecht weer Lissabon niet had kunnen bereiken.

Op dinsdagavond 10 maart berichtte Radio Oranje dat de ministers van Kleffens en Welter Londen verlaten hadden op weg naar Indië dat zij via de Verenigde Staten zouden bereiken. Dat zij eerst Lissabon zouden aandoen, werd daarbij niet gezegd, maar wij nemen aan dat van Den Haag uit door het *Reichskommissariat* onmiddellijk bij de Duitse gezant in Lissabon gevraagd werd of de twee Nederlandse ministers wellicht daar waren aangekomen, en dat de gezant die vraag bevestigend beantwoordde. In elk geval vertrokken Jongejan en Boerstra op donderdag 12 maart in allerijl uit Den Haag, per trein; zij zouden zaterdagavond in de Portugese hoofdstad aankomen. De Duitse gezant aldaar werd over hun komst ingelicht, hij gaf dat bericht aan de Zweedse, de Zweedse gaf het aan de Nederlandse door. Juist op tijd! Het was zaterdag de 15de en van Kleffens en Welter stonden op het punt, zich naar de *Clipper* te begeven.

Wat wisten zij op dat moment van de opvattingen van Jongejan en Boerstra?

Welter kende hun denkbeelden: van Starckenborgh had hem namelijk op 6 januari eerst een telegrafische samenvatting en vervolgens een volledig afschrift gezonden van de door hen in Tokio geschreven memoranda – dat afschrift moet Welter in februari bereikt hebben. Hij had nagelaten er al zijn ambtgenoten van in kennis te stellen, zonder twijfel opzettelijk: hij zal wel beseft hebben dat hun pleidooi ten gunste van Nederlands invoeging in een door Duitsland geleid Europa (pleidooi dat hem uit het hart gegrepen

¹ 'Het comfort aan boord was', schreef van Kleffens uit Washington aan Gerbrandy, 'tot het uiterste beperkt. Alles werd opgeofferd aan het scheppen van gelegenheid om brieven (en eerst daarna mensen) te vervoeren . . . De voeding (was) slecht en het personeel eenvoudigweg onbeschoft. Ik heb eigenhandig en met geweld een steward verwijderd uit de dames-wasgelegenheid, waar hij zich stond te scheren' (brief, 20 maart 1941, archief min. pres., M 17) – wij tekenen hierbij aan dat van Kleffens op deze reis voor eigen rekening door zijn echtgenote vergezeld werd.